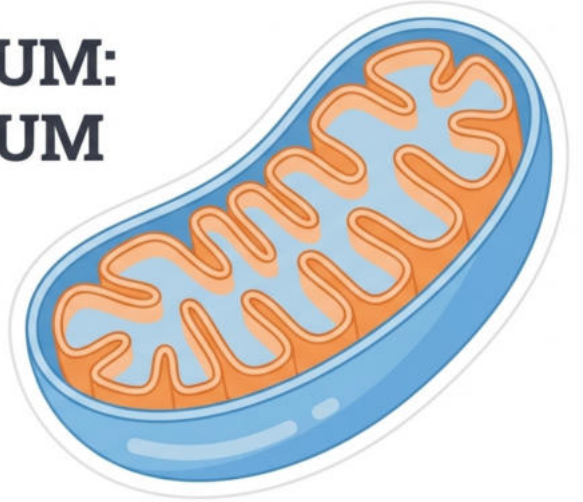

HÜCRESEL SOLUNUM: OKSİJENLİ SOLUNUM

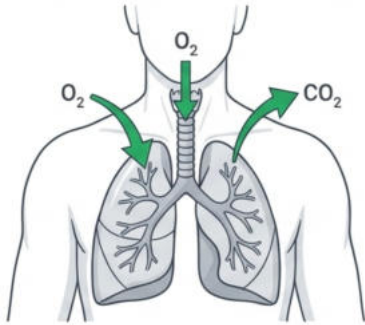
12. Sınıf Biyoloji / AYT Hazırlık

- Bu ders notları, hücresel solunum mekanizmalarını, ATP üretim süreçlerini ve metabolik evreleri kapsar.
- Konu: Enerji Dönüşümleri (Canlılık ve Enerji)
- Odak: Aerobik (Oksijenli) Solunumun Evreleri

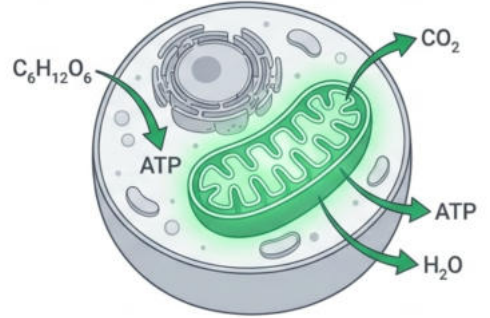

Nefes Alıp Verme

Solunum organlarında (örneğin akciğerler) gerçekleşen fiziksel gaz değişimidir (O_2 al, CO_2 ver).

Hücresel Solunum

Organik besin moleküllerinin (glikoz) hücre içinde enzimler yardımıyla parçalanarak kimyasal bağ enerjisinden ATP üretilmesidir.

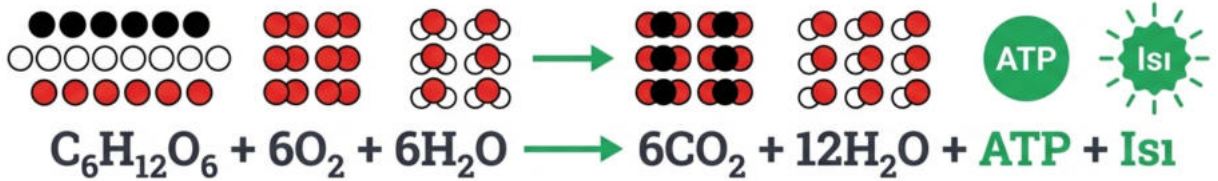
- **Amaç:** Canlının metabolik faaliyetleri için gerekli enerjiyi (ATP) üretmektir.

[DİKKAT]: Hücresel solunum bir gaz değişimi işlemi değil, bir enerji üretim ve dönüşüm sürecidir.

Oksijenli Solunumun Genel Denklemi

Oksijenli solunum; oksijen varlığında besinlerin CO_2 ve H_2O 'ya kadar tam parçalanmasıdır.

Genel Tepkime:

Sadeleştirilmiş Denklem

Biyoloji sorularında genellikle su molekülleri sadeleştirilerek şu şekilde gösterilir:

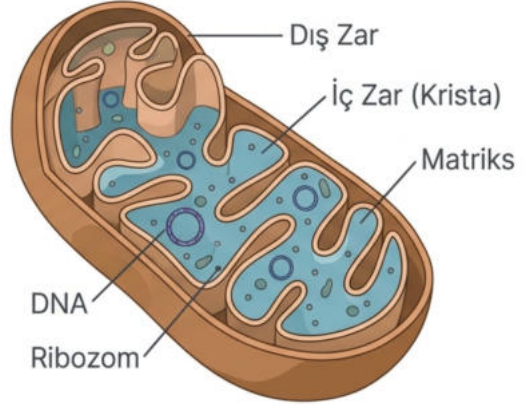
[UNUTMA]:

Tepkimedede hem su harcanır hem de su üretilir. Net su çıkışı pozitiftir, ancak tepkimeye suyun girdiğini unutmamak gerekir.

Olayın Merkezi: Mitokondri Yapısı

Ökaryotik canlılarda oksijenli solunum mitokondride tamamlanır.

- **Çift Zar Sistemi:** Dış zar düz, iç zar kıvrımlıdır.
- **Krista:** İç zarın yaptığı kıvrımlardır. Yüzey alanını artırır ve ETS (Elektron Taşıma Sistemi) elemanlarını taşır.
- **Matriks:** İç zarın doldurduğu sıvı kısımdır. Krebs döngüsü enzimleri, kendine özgü DNA, RNA ve ribozomlar burada bulunur.

[BİLGİ]: Mitokondri kendi DNA'sına sahip olduğu için ihtiyaç durumunda çekirdek kontrolünde kendini eşleyebilir.

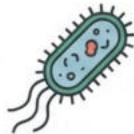
Canlı Gruplarına Göre Solunumun Yeri

Ökaryot Canlılar

- İnsan, Bitki, Mantar vb.
- **Glikoliz: Sitoplazma**
- **Krebs ve ETS: Mitokondri**

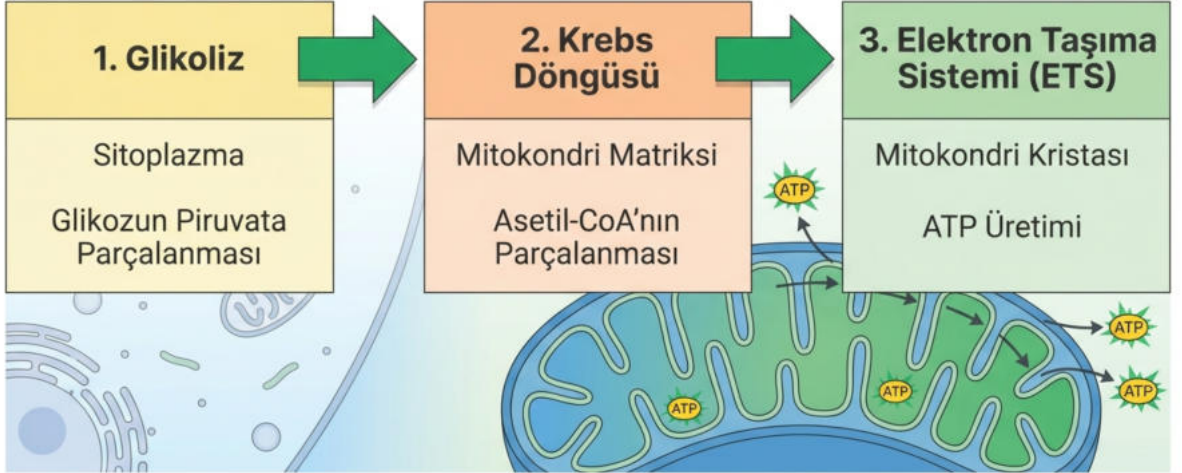
Prokaryot Canlılar

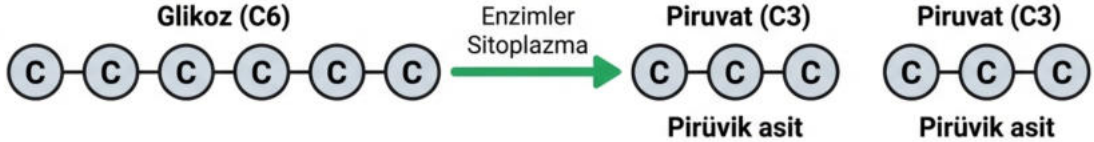
- Bazı Bakteriler
- Mitokondri organeli yoktur.
- **Glikoliz: Sitoplazma**
- **Krebs: Sitoplazma**
- **ETS: Hücre zarı kıvrımları (Zar yüzeyi)**

[ÖNEMLİ]: Prokaryotlarda zarlı organel (mitokondri) bulunmaz. ETS elemanları hücre zarının iç yüzeyinde konumlanmıştır.

Oksijenli Solunumun Evreleri

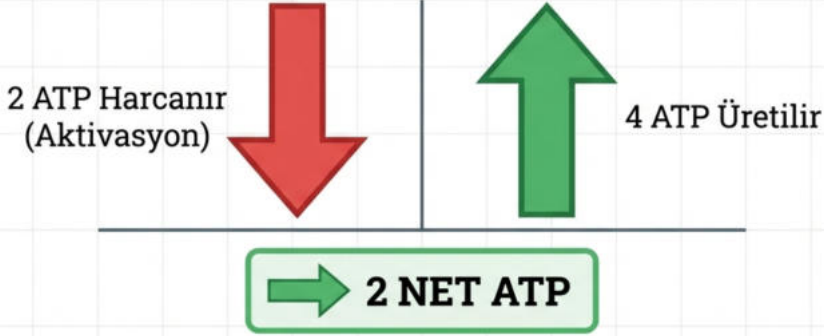
1. Evre: Glikoliz (Glikozun Parçalanması)

- **Tanım:** 6 karbonlu glikozun, **sitoplazmada enzimlerle** 3 karbonlu iki molekül **piruvata** (pirüvik asit) parçalanmasıdır.
- **Yer:** Tüm canlılarda Sitoplazmada gerçekleşir.
- **Özellik:** Evrenseldir. Tüm canlılarda kullanılan enzimler ve gerçekleşme mekanizması aynıdır.
- **Amaç:** Glikozu kararsızlaştırıp parçalamak ve sonraki evreler için hazırlamaktır.

[DİKKAT]: Glikoliz tepkimeleri oksijene ihtiyaç duymaz. Oksijenli veya oksijensiz tüm solunum çeşitlerinde ve fermantasyonda ortaktır.

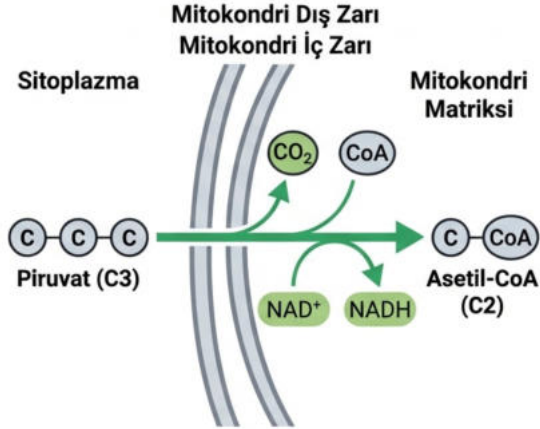
Glikoliz Evresi: Madde ve Enerji Dengesi

- **Aktivasyon:** Glikozun kararsızlaşp reaksiyona girmesi için başlangıçta 2 ATP harcanır.
- **Üretim:** Tepkimeler sonucunda toplam 4 ATP sentezlenir.
- **Net Kazanç:** 4 Üretilen - 2 Harcanan = 2 Net ATP.
- **NADH Oluşumu:** Hidrojen ve elektron yakalayan NAD⁺ koenzimi indirgenerek 2 NADH molekülü oluşturur.

Anahtar Kavram: Üretilen ATP, **Substrat Düzeyinde Fosforilasyon (SDF)** ile sentezlenir.

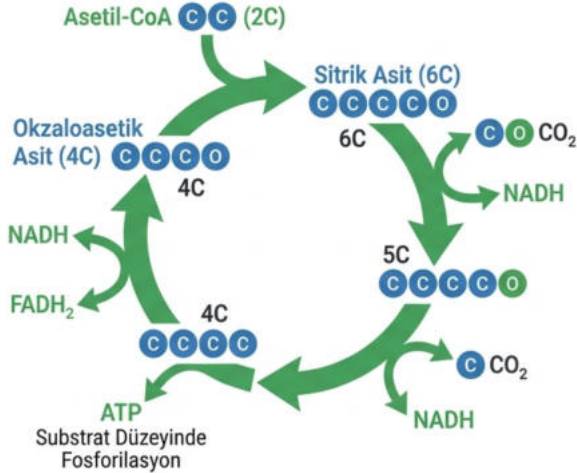
Ara Basamak: Piruvatın Oksidasyonu

- Glikoliz sonucu oluşan 2 Piruvat, mitokondrinin içine (matrikse) girer.
- Piruvat doğrudan Krebs döngüsüne katılamaz; **Asetil-CoA**'ya (2 karbonlu) dönüşür.
- **Olaylar:**
  1. Her piruvattan 1 molekül CO_2 ayrılır (Dekarboksilasyon).
  2. NAD^+ indirgenerek $NADH$ oluşur.
- Sonuçta 2 karbonlu Asetil-CoA oluşur ve Krebs döngüsünü başlatır.

[NOT]: Bu evre glikoliz ile Krebs arasındaki bağlantıyı kurar.

2. Evre: Krebs (Sitrik Asit) Döngüsü

- **Yer:** Mitokondri Matriksi.
- **Keşif:** Hans Krebs (1937) tarafından aydınlatılmıştır.
- **Başlangıç:** 2 karbonlu Asetil-CoA, 4 karbonlu Okzaloasetik asit ile birleşerek 6 karbonlu Sitrik Asit'i oluşturur.
- **Süreç:** Bir dizi enzimsel tepkimeyle karbonlar CO₂ şeklinde yapıdan ayrılır ve döngü tekrar başlangıç maddesine döner.

Krebs Döngüsü: Ürün Bilançosu

Döngü glikoz başına iki kez çalışır

- Bir glikoz molekülü için döngü **2 kez** gerçekleşir (Çünkü 2 Piruvat oluşmuştu).
- **1 Glikoz İçin Krebs Sonuçları:**
  - **4 Molekül CO_2 :** (Atmosfere verilir).
  - **2 ATP:** (**Substrat Düzeyinde Fosforilasyon** ile üretilir).
  - **6 NADH:** (Hidrojen ve elektron taşıyıcısı).
  - **2 $FADH_2$:** (Yeni bir elektron taşıyıcısı, sadece **Krebs'te** görev alır).

[DİKKAT]: Piruvat oksidasyonunda çıkan 2 CO_2 ile birlikte toplam CO_2 çıkışı 6 olur. Glikozdaki tüm karbonlar CO_2 haline gelmiştir.

Elektron ve Hidrojen Taşıyıcıları: Koenzimler

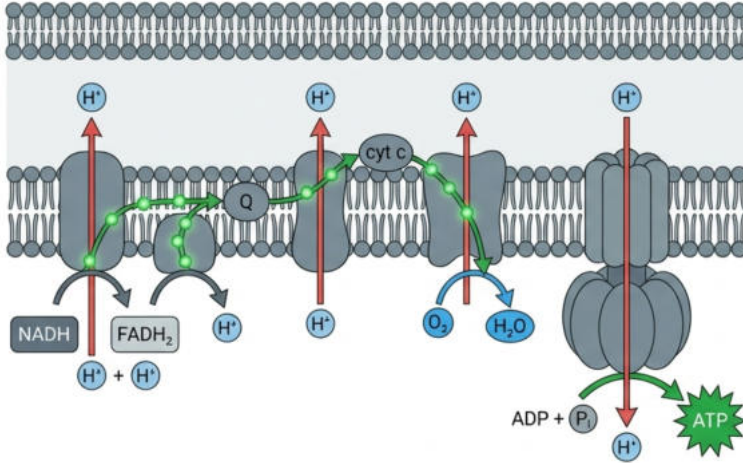

- Hücresel solunumda açığa çıkan **enerji yüklü elektronları** ve **protonları** (H^+) yakalayıp ETS'ye taşıyan moleküllerdir.

- **NAD⁺** (Nikotinamid Adenin Dinükleotit): Hem glikoliz hem Krebs'te görev alır. Elektron olarak NADH'a indirgenir.
- **FAD** (Flavin Adenin Dinükleotit): Sadece Krebs döngüsünde görev alır. Elektron olarak $FADH_2$ 'ye indirgenir.

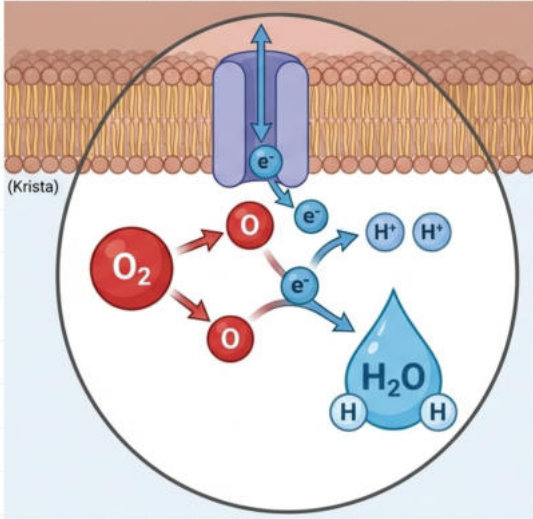
[BİLGİ]: Bu moleküller birer 'enerji mekiği' veya 'pil' gibi davranarak, enerjiyi son evreye (ETS) taşırlar.

3. Evre: Elektron Taşıma Sistemi (ETS)

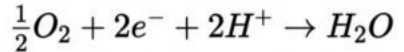

- **Yer:** Mitokondri iç zarı (Krista).
- **Mekanizma:** NADH ve FADH₂ ile getirilen yüksek enerjili elektronlar, zar üzerindeki protein kompleksleri üzerinden aktarılır.
- Elektronlar bir molekülden diğerine aktarılırken (İndirgenme-Yükseltgenme/Redoks) enerji açığa çıkar.
- Bu enerji ile protonlar (H⁺) matriks boşluğundan zarlar arası boşluğa pompalanır.
- **ATP Sentaz:** Geri dönen protonların oluşturduğu enerjiyle ATP sentezler (**Oksidatif Fosforilasyon**).

Oksijenin Rolü ve Suyun Oluşumu

- ETS'nin en sonunda, elektron ilgisi en yüksek olan molekül **Oksijen** bulunur.
- **Son Elektron Alıcısı:** Oksijen, ETS zincirinden gelen yorgun elektronları ve ortamdaki protonları (H^+) alır.
- Bu birleşme sonucunda **Su (H_2O)** oluşur.

[KRİTİK]: Oksijen olmazsa ETS durur, NAD^+ ve FAD geri dönüştürülemez ve Krebs döngüsü çalışmaz.

Özet Tablo: Oksijenli Solunum Bilançosu

Evre	Yer	Üretilenler	ATP Üretim Şekli
Glikoliz	Sitoplazma	2 ATP (Net), 2 NADH	SDF
Piruvat Oksidasyonu	Matriks	2 NADH, 2 CO ₂	Yok
Krebs Döngüsü	Matriks	2 ATP, 6 NADH, 2 FADH ₂ , 4 CO ₂	SDF
ETS	Krista	~28-32 ATP + H ₂ O	Oksidatif

Sonuç: Enerjinin büyük kısmı ETS evresinde oksidatif fosforilasyon ile kazanılır.